Studia z Filologii Polskiej i Słowiańskiej, 57
Warszawa 2022
Article No. 2898

Citation:
Jakubowicz, M. (2022). Wspomnienie o Profesorze Wiesławie Borysiu (1939–2021). *Studia z Filologii Polskiej i Słowiańskiej, 57*, Article 2898. https://doi.org/10.11649/sfps.2898

DOI: 10.11649/sfps.2898

Mariola Jakubowicz
(Instytut Slawistyki Polskiej Akademii Nauk, Warszawa)

Wspomnienie o Profesorze Wiesławie Borysiu (1939–2021)

Na zdjęciu Profesor Wiesław Boryś.
Fot. Grażyna Solipiwko-Kokoszka

W dniu 29 listopada 2021 roku odszedł od nas Profesor Wiesław Boryś – wybitny slawista, ale przede wszystkim wspaniały człowiek.

This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution 3.0 PL License (creativecommons.org/licenses/by/3.0/pl/), which permits redistribution, commercial and non-commercial, provided that the article is properly cited. © The Author(s) 2022.
Publisher: Institute of Slavic Studies, Polish Academy of Sciences
[Wydawca: Instytut Slawistyki Polskiej Akademii Nauk]

Nazwisko Profesora jest znane całemu środowisku etymologii słowiańskiej. Jest on autorem bardzo wielu prac o tematyce etymologicznej nieograniczających się do jednego języka czy jednej grupy, ale obejmujących szeroko ujętą slawistykę. Przy badaniach etymologicznych orientacja w każdym z języków z badanej grupy jest oczywistym wymogiem. W wypadku Profesora Borysia chodzi jednak nie tylko o ogólną orientację. Jego podstawowe prace dotyczą języków tak od siebie oddalonych, jak chorwacki z jednej strony, a polski i kaszubski z drugiej, co ukazuje rozmach jego zainteresowań badawczych. Profesor Wiesław Boryś z wykształcenia był serbokroatystą – absolwentem Uniwersytetu Jagiellońskiego. Na tym obszarze koncentrowały się jego ważne prace, jak dysertacja doktorska *Budowa słowotwórcza rzeczowników w tekstach czakawskich XV i XVI w.* czy też *Studia nad dialektem czakawskim Juraja Križanicia* – książka, na podstawie której uzyskał tytuł profesorski. Inne prace mają za temat kaszubszczyznę, np. napisana wspólnie z Profesor Hanną Popowską-Taborską *Leksyka kaszubska*, no i oczywiście *Słownik etymologiczny kaszubszczyzny.*

Nie sposób wreszcie nie wspomnieć jego udziału w pracach nad *Słownikiem prasłowiańskim*. Choć formalnie nie był redaktorem żadnego z tomów, a tylko autorem bardzo wielu haseł, to hasła młodszych pracowników (do których kiedyś sama się zaliczałam) powstawały pod jego opieką i kierownictwem. Zresztą właśnie Profesorowi zawdzięczam podsunięcie tematu mojego pierwszego artykułu, chyba jedynego w pełni etymologicznego, a od innych kolegów wiem, że również oni doceniali trafność proponowanych tematów – najczęściej dotyczących leksyki gwarowej albo staropolskiej.

Etymolog – a nim przecież Profesor Boryś był przede wszystkim – może napisać ogromną liczbę prac [w jego wypadku jest to pięć monografii (dwie z nich wydane również w wersji chorwackiej) i około dwustu artykułów], ale szansę na uwiecznienie swojego nazwiska ma dopiero wtedy, gdy napisze słownik etymologiczny, który trafi „pod strzechy". Profesor Boryś nie traktował chyba *Słownika etymologicznego języka polskiego* jako dzieła swego życia. Powstał on bardziej na zamówienie społeczne. Współpracując na co dzień z Profesorem, odniosłam wrażenie, że zdecydował się go napisać po tym, gdy w niewielkim odstępie czasu dostał do recenzji dwa inne słowniki etymologiczne, które nie wzbudziły jego wielkiego entuzjazmu[1]. Początek lat dwutysięcznych był czasem dużego zapotrzebowania na tego typu pracę. Po śmierci Profesora Franciszka

[1] Oba słowniki ukazały się drukiem (Bańkowski, 2000; Długosz-Kurczabowa, 1998).

Sławskiego stało się jasne, że słownik jego autorstwa, doprowadzony do litery *Ł*, nigdy nie zostanie ukończony. W tej sytuacji jedynym kompletnym leksykonem etymologicznym pozostawał słownik Brücknera wydany w 1927 roku. To wszystko zadecydowało, że Wiesław Boryś przyjął propozycję krakowskiego Wydawnictwa Literackiego i podjął się napisania słownika, który miał mieć charakter popularny – bez cytowania literatury naukowej. Nie umniejsza to naukowej wartości słownika. Podany w nim wykład etymologiczny, choć oszczędny, opiera się na uznanych w świecie slawistycznym objaśnieniach, a jednocześnie zawiera oryginalne koncepcje autora, dowodząc tym, że wyszedł spod pióra uczonego, który badaniom etymologicznym poświęcił całe życie. *Słownik etymologiczny języka polskiego* został opublikowany w 2005 roku i doczekał się wielu dodruków. Popularny czy też nie, w swoim charakterze, jest do dzisiaj podstawowym dziełem tego typu i pewnie w dalszym ciągu nim pozostanie. Niestety, nie doszło do skutku rozważane przez Profesora stworzenie wersji o charakterze *stricte* naukowym, zawierającej literaturę przedmiotu i odsyłacze do dyskusji badawczej nad poszczególnymi hasłami.

Trudno powiedzieć, którą ze swych prac Profesor cenił najbardziej, ale na pewno należy tu wspomnieć o innym słowniku etymologicznym – napisanym we współpracy z Profesor Hanną Popowską-Taborską, który powstał jako pierwszy słownik gwary, i – jak można przypuszczać – dopomógł owej gwarze awansować na stadium języka. *Słownik etymologiczny Kaszubszczyzny*, bo taki tytuł otrzymało ostatecznie owo dzieło[2], liczy pięć tomów oraz indeks zawarty w szóstym tomie. Jest słownikiem dyferencyjnym, a więc zawiera tylko słownictwo nienależące do języka ogólnopolskiego. Takie rozwiązanie było podyktowane faktem, że leksykon powstawał jako słownik gwarowy, ale okazało się bardzo korzystne, ponieważ dzięki temu zostały w nim uwzględnione nie tylko wyrazy ogólnokaszubskie, ale także dialektyzmy, które dla autorów słownika były szczególnie ciekawe. Z uwagi na charakter materiału w słowniku poza leksyką pochodzenia słowiańskiego znalazły się również liczne germanizmy.

Warto zresztą zauważyć, że badanie wyrazów rzadszych, ograniczonych do dialektów i dlatego jeszcze nieprzebadanych, było konikiem profesora Borysia. Nieprzypadkowo w badaniach z obszaru słowiańszczyzny południowej koncentrował się głównie na leksyce dwóch chorwackich dialektów: czakawskiego

[2] Por. dyskusję na ten temat w Popowska-Taborska, 2014, ss. 37–41.

i kajkawskiego. Podkreślam to, ponieważ choć w *Słowniku etymologicznym języka polskiego* zabrakło miejsca dla dialektyzmów, to głównie one były przedmiotem artykułów publikowanych np. w „Języku Polskim" (por. cykle „Etymologie polskie" i „Etymologie kaszubskie"). Czakawszczyźnie i kajkawszczyźnie, ale także prasłowiańszczyźnie, Wiesław Boryś pozostał wierny do końca swoich dni. Widać to z bibliografii obejmującej jego artykuły opublikowane już po zakończeniu oficjalnego (bo przecież nie „czynnego") życia zawodowego[3]. Dwa ostatnie ukazały się tuż po jego śmierci – symbolicznie: w Polsce i w Serbii, jakby na pożegnanie z oboma obszarami, którym poświęcił życie.

Wiesław Boryś należy do licznego w jego pokoleniu grona osób, które do tytułów profesorskich doszły wyłącznie własnymi siłami. Pewnie właśnie dlatego umiał ten tytuł docenić. Można by o tym właściwie wątpić, obcując z nim na co dzień. Charakterystyczny dla niego był dystans w stosunku do własnej osoby i autoironia. Zresztą ironii tej nie szczędził również innym. Dlatego tak ciekawie było przebywać w jego towarzystwie. Przerzucanie się uszczypliwymi żarcikami bywało codziennością w pracowni *Słownika prasłowiańskiego* i biada temu, kto nie umiałby zaakceptować tego stylu. Ale nie należało się dać zwieść pozornie lekkiemu podejścia Profesora do nauki. Nie pozostawiał wątpliwości fakt, że badania nad językiem nie są dla niego środkiem zarabiania na życie, ale celem samym w sobie. Należał do osób lubiących swoją pracę, przynajmniej wtedy, gdy nie zamieniała się ona w zajęcia administracyjne, w których zresztą wielkodusznie wyręczał go jego najbliższy współpracownik, Doktor Władysław Sędzik[4].

Profesor Boryś odnalazł się równie dobrze w drugim filarze swojej pracy, a mianowicie w dydaktyce. Pracą dydaktyczną zaczął się zajmować stosunkowo późno. Pracę na Uniwersytecie Jagiellońskim podjął dopiero pod koniec lat osiemdziesiątych, a więc po ponad dwudziestu latach pracy zawodowej. Nie miałam okazji poznać go od tej strony, ale wieść głosiła, że należał do bardziej lubianych wykładowców. Przypominam sobie sytuację, gdy któraś z jego studentek zapytana

[3] Bibliografię tę dołączam jako aneks do niniejszego wspomnienia. Obejmuje ona prace opublikowane w latach 2014–2022 i nieuwzględnione w bibliografii zawartej w książce *Studia Borysiana. Etymologica, diachronica, slavica. W 75. rocznicę urodzin Profesora Wiesława Borysia* pod redakcją M. Jakubowicz i B. Raszewskiej-Żurek („Bibliografia prac naukowych Profesora Wiesława Borysia za lata 1963–2013", 2014), a opracowanej w oparciu o wcześniejszą bibliografię sporządzoną przez Z. Babika (Babik, 2007, ss. 33–50).

[4] Właśnie Doktorowi Sędzikowi Wiesław Boryś poświęcił nekrolog opublikowany w LXIII numerze „Rocznika Slawistycznego" (Boryś, 2014, ss. 11–14).

przy okazji prezentacji w radiu czy telewizji, komu chciałaby przekazać pozdrowienia, wymieniła właśnie swego wykładowcę, Profesora Wiesława Borysia. Myślę, że kryła się za tym nie tylko sympatia dla Profesora, ale i uznanie dla jego poczucia humoru. Pod kierunkiem Wiesława Borysia powstało wiele prac naukowych. Półki w jego pokoju w pracowni uginały się pod ciężarem prac magisterskich i doktorskich (wypromował ponad dziesięciu doktorów, a magistrów, którzy stworzyli pracę pod jego kierunkiem było pięciokrotnie więcej). Najczęściej były to prace o tematyce leksykograficznej, np. dotyczące różnych pól pojęciowych. Nierzadko dotyczyły zapożyczeń do języka chorwackiego czy serbskiego. Profesor nie oddzielał swojej pracy w Instytucie Slawistyki od pracy na Uniwersytecie. Nie było doktoranta, który nie spędziłby wielu godzin rozmów z nim właśnie w pracowni *Słownika prasłowiańskiego*, gdzie można było również skorzystać z bogatego zbioru dzieł dotyczących leksykografii, a szczególnie językoznawstwa diachronicznego, pochodzących z wszystkich stron słowiańszczyzny.

Nie da się na kilku stronach zmieścić wspomnień o człowieku, z którym przepracowało się połowę życia, w tym niemal całe życie zawodowe. Po odejściu Wiesława Borysia na emeryturę w 2014 roku jego kontakty z pracownią nadal trwały. Choć głównym miejscem jego pracy stało się mieszkanie w bloku przy ulicy Opolskiej, często pojawiał się w pracowni, aby skorzystać z biblioteki i – mamy nadzieję – nacieszyć się towarzystwem dawnych kolegów. W miarę upływu czasu i ubytku sił coraz częściej kontakt osobisty musiał zastępować kontaktem telefonicznym. Do końca swojego życia był związany z ludźmi, z którymi pracował, a także z wieloma swoimi studentami. Nawet w ostatnich tygodniach, podczas pobytu w szpitalu, starał się rozmawiać z osobami, które do niego dzwoniły, a chętnych do zadzwonienia czy choćby napisania SMS-a, nie brakowało. Wiem, że był to owoc całego jego życia, jego bezpośredniości, humoru i sympatii do ludzi. Taki pozostanie w naszej pamięci.

Bibliografia

Babik, Z. (2007). Bibliografia prac naukowych profesora Wiesława Borysia za lata 1963–2006. W W. Boryś, *Etymologie słowiańskie i polskie: Wybór studiów z okazji 45-lecia pracy naukowej* (W. Sędzik, Z. Babik, & T. Kwoka, Red.; ss. 33–50). Instytut Slawistyki Polskiej Akademii Nauk (Slawistyczny Ośrodek Wydawniczy).

Bańkowski, A. (2000). *Etymologiczny słownik języka polskiego* (A. Mrozowska, Red.; T. 1). Wydawnictwo Naukowe PWN.

Bibliografia prac naukowych Profesora Wiesława Borysia za lata 1963–2013. (2014). W M. Jakubowicz & B. Raszewska-Żurek (Red.), *Studia Borysiana: Etymologica, diachronica, slavica: W 75. rocznicę urodzin Profesora Wiesława Borysia* (ss. 9–29). Instytut Slawistyki Polskiej Akademii Nauk; Fundacja Slawistyczna.

Boryś, W. (2014). Dr Władysław Sędzik (1943–2014). *Rocznik Slawistyczny*, *63*, 11–14.

Długosz-Kurczabowa, K. (1998). *Etymologia*. Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne.

Popowska-Taborska, H. (2014). Między nami etymologami: Opowieść o narodzinach *Słownika etymologicznego kaszubszczyzny*. W M. Jakubowicz & B. Raszewska-Żurek (Red.), *Studia Borysiana: Etymologica, diachronica, slavica: W 75. rocznicę urodzin Profesora Wiesława Borysia* (ss. 35–42). Instytut Slawistyki Polskiej Akademii Nauk; Fundacja Slawistyczna.

Aneks

Prace opublikowane w latach 2014–2022 (nieuwzględnione we wcześniejszych bibliografiach)

Boryś, W. (2014). Z dziedzictwa prasłowiańskiego w leksyce chorwackiego dialektu kajkawskiego. *Slavica Wratislaviensia*, *159*(8), 59–67.

Boryś, W. (2015). Studia etymologiczne nad czasownikami chorwackiego dialektu kajkawskiego. *Rocznik Slawistyczny*, *64*, 13–26.

Boryś, W. (2016). Čakavsko *hust* ‘grm, žbun’, kajkavsko *husta*/*hosta* ‘šuma; grmlje, žbunje, šikara, gustiš’. *Hrvatski Dijalektološki Zbornik*, *2016*(20), 13−20.

Boryś, W. (2017). Z problemów etymologii słowiańskiej: Zapożyczenie czy wyraz rodzimy. *Rocznik Slawistyczny*, *66*, 3–14.

Boryś, W. (2018). Ze studiów etymologicznych nad ludowym słownictwem chorwackim. *Rocznik Slawistyczny*, *67*, 3–23.

Boryś, W. (2020). Warstwy chronologiczne leksyki prasłowiańskiej na przykładzie słownictwa anatomicznego. *Rocznik Slawistyczny*, *69*, 3–28.

Boryś, W. (2021). Hrvatska dijalekatska imenica *zulo* / *zjulo*. *Zbornik Matice srpske za lingvistiku*, *2021*(100), 115–118. https://doi.org/10.18485/ms_zmss.2021.100.8

Boryś, W. (2021). Prasłowiańska leksyka topograficzna i hydrograficzna. *Rocznik Slawistyczny*, *70*, 13–54.

Nekrologi

Boryś, W. (2014). Dr Władysław Sędzik (1943–2014). *Rocznik Slawistyczny*, *63*, 11–13.

Boryś, W. (2014). Wacław Fedorowicz (1928–2014). *Rocznik Slawistyczny*, *63*, 7–10.

In Memoriam: Professor Wiesław Boryś (1939–2021)

Summary

This article is an obituary of Professor Wiesław Boryś, who died on 29 November 2021. He was a full professor and he worked at the Institute of Slavic Studies, Polish Academy of Sciences for many years.

Wspomnienie o Profesorze Wiesławie Borysiu (1939–2021)

Streszczenie

Nekrolog jest osobistym wspomnieniem autorki o Profesorze Wiesławie Borysiu zmarłym 29 listopada 2021 roku – profesorze zwyczajnym, wieloletnim pracowniku Instytutu Slawistyki Polskiej Akademii Nauk.

Keywords: obituary; Wiesław Boryś; Slavic studies; etymology

Słowa kluczowe: nekrolog; Wiesław Boryś; slawistyka; etymologia

Mariola Jakubowicz, Institute of Slavic Studies, Polish Academy of Sciences, Warsaw, Poland
ORCID: https://orcid.org/0000-0003-4662-1796
Correspondence: mjakub7@interia.pl

The preparation of this article was financed within the statutory activities of the Institute of Slavic Studies, Polish Academy of Sciences.

Competing interests: The author has declared that she has no competing interests.

Publication history: Received: 2022-09-14; Accepted: 2022-09-15; Published: 2022-12-20